

ekonomskim razvojem« in zato tudi na povezanost zakonov umetniškega oblikovanja, umetniških oblik s pojavi v izvenumetniškem svetu. Tako si večkrat razlaga kompozicijo s potekom družbenih konfliktov. S tesno relacijo umetnosti in objektivne, družbene resničnosti je zadel seveda tudi na vprašanje, kaj je v vsakokratni umetniški književnosti moderno. Neka zgolj formalna revolucija, oblikovno znanje, ki se pogostoma postavlja kot bistven pogoj mojstrstva in modernega, pesniku ne zagotavlja bodočnosti. Resnično literarno modernost in novost povezuje z odkrivanjem novih področij življenjske resničnosti, ki ali sploh še ni bila, ali pa je bila manj intenzivno vključena v obseg snovi in predmetov umetniškega oblikovanja. Modern mu je pesnik samo v tistih poglavjih svojega dela, v katerih živi naprej, daleč v bodočnost »nekaž od najboljše vsebine našega časa«. Najvišji kriterij za veliko književnost je moč odseva bistvenih, pomembnih dogodkov v individualno-družbeni zavesti, kriterij modernega v književnosti pa je po Mehringu poetični odsev resnično novega v tej zavesti.

(Konec prihodnjič) Franc Zadavec

ŠE BESEDO O POMORSKI SLOVENŠČINI*

V 2. letošnji številki JiS je Stane Suhadolnik objavil daljše poročilo o knjigi Pomorska slovenščina. Recenzent je izrekel obilo kritičnih misli in pripomb; med njimi jih je precej takih, ki bodo avtorjem nedvomno koristno napotilo za morebitno izboljšano drugo izdajo, in smo mu zanje prav hvaležni. So pa tudi take, ki so potrebne javnega pretresa. Snov je žal taka, da ima pri nas le malo poznavalcev, zaradi objektivne informacije javnosti pa se zdijo nekatere kritikove misli potrebne korekture. Zato naj mi bo dovoljeno, da se proti dobri navadi oglasim v imenu vseh treh avtorjev knjige.

Predvsem bi hotel popraviti nekatere kritikove trditve, ki ne držijo povsem ali sploh ne. Tako pravi na str. 56, da smo se avtorji med sinonimi odločili za *morski breg*, *obrežje*, *obrežen*, *pristanišče*, *pristaniški*, *krov*, *ogledalo*, in nadaljuje: »Kakor se zdi ta odločitev na prvi pogled dobra, je problematična, saj se je celo v besedilo »P. s.« kljub skrbnosti pritihotapila prepovedana *obala* (34), pri besedi *luški* (184) pa se bralec začuden sprašuje, zakaj se sme reči *luške stopnice* in *luški kapitan*, ne pa *luške naprave* in *luški vlačilec*«. Avtorjem so res spredaj navedeni sinonimi ljubši kot n. pr. obala in njene izvedenke, zato so jih precej dosledno uporabljali. Prepovedali pa »obale« niso, saj je tudi ne bi lahko, ko se govori in piše ter je sprejeta v SP. Prav podobno je z lukjo in pristaniščem. Na str. 154 v knjigi precej brez razločka uporabljamo obe besedi. Pri izvedenkah ne kaže vedno ponavljati obeh izrazov, pač pa sta v slovarčku na str. 204 ob pristaniškem vlačilcu in pr. napravah kot enakovredna navedena izraza *luški vlačilec* in *l. naprave*. Na str. 184 in 185 je pri teh dveh izrazih res rečeno »glej pristaniški...«, ker pač ne kaže dvakrat podajati vseh tujih izrazov.

Kritik je nezadovoljen z nekaterimi našimi slovenitvami, češ da terminolog »tudi nima pravice, da bi svojevoljno določal nove pomene takim besedam, ki že imajo določen pomen«. Tako ni zadovoljen z »ladjiščem« za »dok«, češ da je bil to doslej sinonim za pristanišče in da bi mu kvečjemu lahko rekli »ladjenica«. Tu se je treba nekoliko ustaviti. »Ladjišče« je bilo sicer res sinonim za »pristanišče«, vendar ga nihče ni uporabljal, najbrž zato ne, ker je bil nepotreben, saj imamo ob »pristanišču« še »lukjo«. Beseda, ki se ne uporablja, je mrtva, zakaj je tedaj ne bi smeli uporabiti za drug pojem, kjer nimamo domače besede, tako da utegne tam zaživeti? Vrh tega kritik v isti sapi greši proti načelu, ki ga je sam izrekel, saj predlaga za isti pojem »ladjenico«, ki je tudi (enako mrtev) sinonim za »ladjedelnico«. Berimo naprej! »Prav tako slab je nasvet, da bi vpeljali *vetrilo* kot kolektivno ime za jadrovrve, vrvje in jambore skupaj, torej za to, čemur pravijo pomorščaki *snast* ali *takelaža*. *Vetrilo* nam je že od Gutsmana dalje papirnata soznačica za *jadro*. Tudi Rusi ga imajo za preživel izraz. Čemu bi ga mi oživljali in mu avtoritativno določali pomen, ki ga ni in ga ne bo nikoli imel?« Tako kritik. — Podobno kot »ladjišče« je bilo »vetrilo« mrtev sinonim, ker je bil pač nepotreben ob »jadru« — zakaj mu torej ne bi poskusili dati drugega pomena tam, kjer nam izraz manjka? Nam je šlo pač predvsem za primernost izraza. Iskali smo besedo, ki bi lahko objela pomen jader, vrvi in jamborov; našli smo »vetrilo« zdelo se nam je primerno, saj so vse te reči zaradi vetra na ladji. Morda se bo prišla, morda tudi ne; sicer se pa

* Po našem mnenju članek niti načelno niti v nekaterih podrobnostih ne prinaša dokončne rešitve obravnavanih vprašanj. Objavljamo ga z željo, da bi dal pobudo tudi za poglobljeno razmišljanje o ustvarjanju strokovnih terminologij. — Uredništvo.

tudi »takelaža« doslej ni prišla. Rusko besedo »snast« rabi vojna mornarica, v trgovski se tudi še ni udomačila. — *Polog* je po kritikovem »ponesrečen prepis Pleteršnikove *pologe*...«, o kateri je Breznik jasno povedal, da vanj ne spada«. Dejansko pa *polog* ni prepis *pologe*, temveč pač »polog«, po Pleteršniku 3) raven ali nekoliko viseč svet, beseda, ki jo v takem pomenu uporablja tudi eden naših najboljših živečih poetov. Enako tudi Badjura v svoji Ljudski geografiji. Prepustimo torej uporabnikom sodbo o tem, ali je izraz primeren!

Se strože sodi kritik v nadaljnjih vrsticah: »Prav škodljivo pa je uvajanje besed kot *sponka*, *kovnik* in *kovica*... namesto pogovornega *neta* ali kolikor toliko uveljavljene *zakovice*, ker take novotarije bralca samo begajo.« Tu se kritik obrača na napačen naslov. Pojme iz tehniške terminologije so si avtorji, kjer je bilo le mogoče, izposodili iz terminologije, ki jo pripravlja terminološka komisija SAZU. Iz nje so besede *kovica*, *kovičiti*, *zakovičen* in podobne. Podobno je z *elektrikom*, ki smo ga vzeli iz Tomšiča, ker je beseda narejena po zgledu vseh podobnih izrazov in zato po našem mnenju boljša od drugih dveh, ki ju priporoča kritik (elektrikar, električar).

Kritik očita avtorjem »premajhen posluš za resničnost« in »preočiten purizem« ter vidi ob tem »nevarnost, da bo celo marsikak lep predlog ostal na papirju (*kosnik* = *poljševnik*, *bokobran* = *odbojnik*, *gaz* = *ugrez*, *razma* = *robnica*).« Slovenskih izrazov za te pojme doslej nismo imeli, ali je torej očitek premajhnega posluha za resničnost in očitnega purizma opravičen, če so avtorji našli in predložili za te pojme domače izraze? Kritik sicer pravi, da so mu ti izrazi všeč, boji se pa, da bodo ostali na papirju. Če bodo naše pomorske šole in za njimi pomorska praksa sprejele nove izraze, potem bodo zaživel; takó se je vpeljavala in vpeljala tudi nova hrvaška pomorska terminologija. Spočetka pa mora biti vsak nov izraz za nov pojem papirnat; ali se bo prijel, o tem odločajo razni faktorji, ki se izmikajo dosegu terminologov.

Po kritikovem se avtorji kot »prenapeti terminologi« niso mogli ogniti napaki, s katero »avtor sam dokaže, da je njegov predlog nesprejemljiv, ker ob prvi priložnosti, da uporabi novi izraz, nanj pozabi«. — Ali je predlog res nesprejemljiv le zato, če avtor kdaj pozabi nanj? Tako preprosto to menda le ne bo. Pa pustimo to in pogledmo zgled, ki si ga je izbral kritik! Gre za predlog, kako naj imenujemo tri načine nihanja ladje (*zibanje* — *guganje* — *opotekanje*). Predlog se zdi kritiku pameten in slikovit, sodi pa, da je ob preizkusu odpovedal, češ: »Odgovarjajoči odstavek v... Miloševičevi knjigi pozna za *zibanje* — *valjanje* in za *guganje* — *posrtanje*; nasprotno tej paraleli stoji v slovarčku P. s. *zibanje* = *ljuljanje*, *guganje* = *posrtanje*, *opotekanje* = *valjanje*; pri opisu ladij za prevoz rude pa je izenačeno spet *zibanje* = *valjanje*.« — Kritik ni opazil, da tudi Milošević že pozna izraz *ljuljanje* ob *valjanju* za naše *zibanje*. Ko bi bil kritik v M. knjigi razen strani 22 pogledal tudi str. 110 (zgoraj) in 324 (zg.), kjer M. govori o perajici ali *ljuljni* kobilici, ki da »koči *valjanje* broda«, pa str. 280, bi se bil o tem lahko prepričal. Kritik tudi ni opazil, da M. v svoji knjigi sploh ne obravnava kombiniranega nihanja (*opotekanja*). Zaradi vsega tega so se avtorji odločili za terminologijo hrvaške Pomorske enciklopedije in Analov Leksikografskega zavoda, (glej n. pr. Anali, sv. I., 1955, str. 198, geslo *valjanje*). Terminologija teh novejših hrvaških del je izbrala za te tri reči izraze natanko tako, kot jih razlaga tudi P. s. Sicer pa je tudi M. sam v 3. zvezku svoje »Nauke o brodu« (1961) docela sprejel terminologijo Pomorske enciklopedije in sploh ne govori več o *valjanju*. Kritik se torej moti tudi pri rudnicah, saj je *zibanje* uporabljeno povsem pravilno.

Poglejmo še, katere izraze pogrēša kritik v P. s.! *Barko*, *barčico*, *morjak* in še druge domače, ki se morda še najdejo v našem primorju, bomo seveda sprejeli v slovensko terminologijo. *Mornik* je že v P. s. Dvomljiva se nam zdi vrednost »drevesa« za *jambor*, ker je izraz le preveč splošen in zato dvoumen. Zā *jambor* in *jarbol* sodi kritik, da sta mrtva. »Jambor« je res le beseda knjižne slovenščine, zato pa je »jarbol« živ, saj ga uporabljajo vsi naši pomorščaki, ne glede na to, ali so Slovenci, Hrvatje ali Črnogorci. Sicer pa je Milko Matičetov že v JiS IV, str. 221 in 222 zapisal, da je beseda »jarbolca« nenadomestljiva in da je »stari jarbol izpričan pri Dalmatinu in še danes živ na Krasu (se pravi tam, kjer smo Slovenci edino prišli do morja)!«. Glede izposojenke *kajuta* ali *kajita* se nam je zdelo, da je nepotrebna ob enako izposojeni »kabini«, ki pomeni bolj ali manj isto. O *navoru* sodimo, da je beseda mrtva. Podpisani sem živel precej dolgo med pomorščaki in v našem primorju, pa je nikoli nisem slišal. Uporabili smo *ročico*, ki jo pač vsak Slovenec pozna, za *navor* pa mora še izobraženec iskati po besednjakih, kaj naj bi to bilo.

Glede narečnih besed, kakor so *svesla* ali *šešla* (ital. sessola), *trašt* (it. trasto), *monkolin* (it. monco, moncone, moncherino) in tako naprej, pa sodimo, da so nam res nepotrebne. Podobnih izrazov ima naš pogovorni jezik nič koliko. Cima, kadena, škova, radaca, pašteka, tercarol, inkapelati, dati v lavor — ali naj te besede zapišemo kot sinonime za vrv, verigo, metlo, kito, zijač, podvezo, oplesti, nategniti? Menim, da ne sodijo v slovensko terminologijo.

Ko je svoj čas Aškerc zbiral izraze za svoje »Jadranske bisere«, je našel vsega kakih 10 izrazov, ki so naštetih v knjigi v posebni prilogi. Vsi so izposojeni iz italijanščine! Precej bogato gradivo ribiških navad in jezika pa je objavil leta 1947 Rado Lenček v brošurici *Ob Jadranu*, Etnološki zapiski in študije, Trst. V svojem članku »Gradivo o slovenskih ribičih ob Jadranskem morju« na str. 52 omenjene publikacije navaja kar lepo zbirko gradiva o čolnih, ribiškem orodju in o poveljih pri lovu na tune. Žal so tudi ti izrazi povečini izposojeni iz benečanskega dialekta, vendar je med njimi tudi nekaj pristnih, domačih izrazov, n. pr. kolnarji, srednjik, krajnik, vlekač, svinčar. Nismo jih uporabili, ker nismo obdelali poglavja o ribištvu. — Lenček navaja še druge zbiralce našega narodnega blaga, toda ti niso zbrali toliko terminološkega gradiva kakor on.

Avtorji so si bili svesti, da je pomorska slovenščina nastajala in se oblikovala ob morju — ne v Ljubljani — še preden so se sami lotili tega dela. Žal niso imeli možnosti, da bi zbirali terminološko gradivo tam, kjer je raslo. Zato se strinjamo s kritikom, da se bodo morali slovenski pomorski terminologi prej ali slej lotiti tudi teh raziskav. Nekaj se bo le še našlo. Vendar pa se varujmo romantičnega navdušenja tudi na tej strani in si ne obljudajmo zlatih gradov!

Vladimir Naglič

BIBLIOGRAFIJA SLOVENSKE LITERARNE ZGODOVINE ZA LETO 1960

2. Posebej o posameznih osebnostih in njihovem delu

(ALBREHT FRAN)

Borko Božidar: Trije sedemdesetletniki. — Nova obzorja XIII/1960, št. 1—2, str. 13—15.

Ob 70-letnici Frana Albrehta, Andreja Budala in Franceta Koblarja.

(AŠKERC ANTON)

Berkopec Oton: Aškerčeva pisma Jaromiru Boreckemu. — Slavistična revija XII/1959-60, št. 1—4, str. 249—258

Mutec Osojski. Tekst članka iz dunajskega časopisa »Die Reform« iz leta 1882, po katerem je Anton Aškerc črpal snov za svojo znamenito balado »Mutec Osojski«. — 7 dni X/1960 (23. IX.), št. 38, str. 11. Prevedel Pavle Strmšek.

(BEVK FRANCE)

[*Bevk France*:] Pogovor s književnikom Francetom Bevkom. — Borec št. 11, str. 466—467.

Brecelj Marijan: Bevkova bibliografija I. Sestavil Marijan Brecelj. Koper 1960, XI + 64 strani.

— Ljudje in pokrajina v Bevkovih delih. — Primorske novice XIV/1960 (14. IX.), št. 38.

— Marginalije k prevodom Bevka v tuje jezike. Vestnik Koper 1960, št. 13—14, str. 2.

Budal Andrej: Pisatelj neomajne vere v boljšo ureditev sveta. Ob sedemdesetem rojstnem dnevu Franceta Bevka. — Primorski dnevnik XVI/1960 (17. IX.), št. 223.

France Bevk. — Tovariš XVI/1960, št. 41, str. 6—8.

France Bevk — častni občan Idrije. — Primorske novice XIV/1960 (9. XI.), št. 46.

France Bevk sedemdesetletnik. — Naša žena 1960, št. 10, str. 288.

France Bevk sedemdesetletnik. — Primorske novice XIV/1960 (14. IX.), št. 38.

France Bevk umetnik in človek. — Rodna gruda VII/1960, št. 10, str. 241.

Gerlanc Bogomil: France Bevk — založnik in knjigar. — Knjiga VIII/1960, št. 12, str. 289 do 294.

— Nekaj Bevkovih spominov na založništvo in knjigarnarstvo v Trstu in Gorici. Pisatelj France Bevk še z ene plati. — Primorski dnevnik XVI/1960 (13. XI.), št. 272.

Jelinčič [Zorko]: Pisatelj Bevk je postal borec že davno pred začetkom vojne. — Primorski dnevnik XVI/1960 (30. X.), št. 529 [prav 260].

Konjar Viktor: Slavljeneec. — Delavska enotnost XVIII/1960 (24. IX.), št. 38, str. 10.

Legiša Lino: Ob Bevkovi sedemdesetletnici. — Naša sodobnost VIII/1960, št. 10, str. 919 do 922.

Magajna B[ogomir]: Ob 70-letnici Franceta Bevka. — Vestnik Koper 1960, št. 13—14, str. 1—2.